

Alena Wagnerová Překotná srdce

maraton

m

Překotná srdce

Alena
Wagnerová
**Překotná
srdce**

Praha 2022
maraton

Knihu finančně podpořilo Ministerstvo kultury České republiky

MINISTERSTVO
KULTURY

© Alena Wagnerová, 2022

© Maraton, 2022

ISBN 978-80-88411-09-3

Antonín Podlaha Karlu Krausovi

I

V Praze dne 8. 5. 1924

Dovedete si zajisté představit,

vážený pane Krausi,

jakým překvapením pro mne byl Váš ctěný dopis, když jsem jej před několika dny našel ve své poště. V těžké chvíli svého života se v něm obracíte na mne, člověka, o jehož existenci sice víte, s nímž jste se ale nikdy osobně nesetkal, a svěřujete se mi se svým trápením. Za důvěru, již mi tím projevujete, jsem Vám zavázán hlubokým díkem. A je to právě důvěra, kterou mi jím prokazujete, jež mi dovoluje změřit míru Vašeho zoufalství. Víte zajisté od paní baronky Sidonie, že mne s její rodinou spojuje staré přátelství, ale příležitost osobně se setkat jsme nikdy neměli. Věděl jsem sice o tom, že na janovickém zámku obvykle trávíte léto, o hloubce vztahu mezi Vámi a paní baronkou mi ale nebylo nic známo.

Byla to mimochodem právě ona, která mi vložila do ruky první válečné číslo Vaší „Fackel“. A ta se pro mne stala skutečnou Pochodní, která mne válkou bezpečně provedla. Dovolím si proto, než

se obrátím k vlastnímu obsahu Vašeho dopisu, využít této příležitosti, abych Vám nejprve poděkoval za všechno, co jste během války svou „Fackel“ vykonal, že jste nikdy nepropadl válečnému nadšení jako tehdy tak mnozí. Neohroženě, s nesmlouvavostí Vám vlastní jste odhaloval její pravou podobu jako ďáblův chrám pohlcující lidské životy, pranýřoval její krutosti a neochvějně stál na straně obyčejných lidí, kteří jí nejvíc trpěli. Ale ani nepřítel pro Vás nikdy nepřestal být nejprve člověkem, bližním. Můj zvláštní dík Vám patří za to, že jste stále znovu připomínal světem zapomenuté utrpení srbského národa a brutalitu, již byl vystaven, a do řad odpůrců této války zmobilizoval i velká jména evropské kultury, Adalberta Stiftera stejně jako Jeana Paula. Každý den jsem tehdy dostával oznámení o smrti svých žáků a farníků na válečných polích Evropy; a v těchto těžkých chvílích mi připadalo, že Vy sám svým hněvem na sebe berete kříž, který válka s sebou nesla. A byla to právě fotografie Ukřižovaného z lotrinského Saarbumbu v čísle z května roku 1916, jemuž hned v prvních dnech války granát urazil kříž, která mnou otřásla snad nehlouběji. Jak bezmocně se vzpínaly jeho paže k nebesům, jako kdyby i on ztratil moc své lásky

Kristus bez kříže – fotografie otištěná v Krausově časopise
Die Fackel v květnu 1916.

nad lidmi a nad světem, trpěl se všemi ostatními, kterým už nebyl Vykupitelem, ale spolutrpicím. Jako by samotná radostná zvěst evangelia tu měla být světovými mocnostmi rozstřílena dělovými koulemi zasahujícími i samotný majestát kříže. A tím byly už v prvních dnech války symbolicky pošlapány všechny hodnoty, k nimž se lidstvo staletími dopracovalo.

Nemohu ovšem na tomto místě opomenout dodat, že bylo v našem tenkrát společném rakouském státě možné, aby v podstatě bez cenzury mohl vycházet časopis, který válce, kterou on vedl, tak nesmlouvavě stavěl kritické zrcadlo, nazýval věci a události pravým jménem, a tím se vystavoval nebezpečí obžaloby z podrývání válečné morálky. To, že ani Vy sám jste nebyl nijak osobně postižen, mluví pro tento stát a ukazuje nám jej z tohoto úhlu pohledu jako zachováníhodný. Přitom ale řada Vašich odhalení svědčí naopak o tom, že budoucnost neměl, protože spojením s Německou říší a jejím militarismem se tak říkájíc zpronevěřil samotné ideji státu rakouského – být říší, která je mírovým domovem národů, zatímco *bella gerant alii*, války vedou ostatní. Idea mírového spolužití řady národů, jak ji zaniklá monarchie jako první v Evropě do

jisté míry uskutečnila – přičemž ovšem nemohu opomenout českého krále Jiřího Poděbradského, který se o to jako první v evropských dějinách pokoušel –, zůstává ovšem i přesto živou, následováníhodnou. A jak bych si přes nevůli mnoha českých vlastenců dovolil dodat, i nezapomenutelným dědictvím monarchie. O tom ovšem spolu mohou mluvit jen dva lidé jako Vy a já, kteří už překročili zenity svých životů.

Ale ani v tomto už pozdním čase nejsme osvobozeni od bolestí a trápení, jak o tom svědčí právě Váš dopis. Bylo to neklidné, zoufalé pero, které jej psalo, a proto si dovolím rekapitulovat jeho obsah, abyste pro případ, že jsem z něj něco ne zcela přesně pochopil, mne mohl opravit.

Z Vašeho dopisu vyrozumívám, že mezi Vámi a paní baronkou je už víc než rok, až na několik v podstatě zbytečných telegramů, jak uvádíte, přerušen veškerý kontakt. Ve Vašem vztahu sice docházelo již předtím k určitým výkyvům, periodám blízkosti a odcizení, jimiž se zároveň obnoval ve své původní intenzitě. Ale tak dlouhé doby bez jediného znamení života ze strany paní baronky mezi Vámi ještě nebylo; takže už téměř nedoufáte v obnovení vztahu, který je pro Vás

vztahem životním. Zvlášť když v letošním roce, jak uvádíte ve svém dopise, opomenula i přání k Vaším narozeninám, letos spojeným i s dvacátým pátým výročím založení „Die Fackel“, což Vás zvlášť zranilo. A jak píšete slovy z Rousseauovy „Nové Heloisy“, „každý krok, který mne od ní vzdaluje, rozděluje mé tělo a mou duši a nechává mne cítit blízkost smrti“. Nejbolestnější na tom je pro Vás ale pocit, že jste to nebyl Vy, komu láska a milostná touha paní baronky platily, ale její zemřelý bratr Johannes. A Vy jste pro svou podobu s ním, kterou uvádíte, sloužil jen jako jeho zástupce, nápodoba, Pappkamerad. Byl to konkrétní zážitek, který Vám roli jeho zástupce udělal tak bolestně zřejmou a ponižující. V okamžiku vašeho milostného sblížení otevřela paní baronka náhle oči a zašeptala bratrovo jméno, jako by to byl on, kdo teď sdílí její lože. A v jejím hlase bylo tolik touhy a smutku, že Vás jako bleskem, jak ve svém dopise píšete, přepadlo poznání, že jste byl ve Vašem vztahu jen jeho zástupcem, a ne tím, jemuž platila její láska. Jestli i paní baronka si byla vědoma toho, co se stalo oním nešťastným vyslovením jména jejího bratra v okamžiku milostného splynutí, sice nevíte, tím ale v každém případě mezi Vámi nastal

proces postupného odcizování. Pochopil-li jsem to správně, nemohl jste, ponížen vědomím, že jste ve vztahu k ženě, která pro Vás byla nevěstou před Bohem, byl jen náhražkou za někoho jiného, po ní dál milostně toužit.

Vaše pouto s ní bylo tím hluboce zasaženo, paní baronka toto ochladnutí vycítila, což vedlo ke krizi ve Vašem vztahu a nakonec k jeho přerušení, které trvá již víc než rok. Ale tím jste zároveň ztratil i ono místo, v němž se Vaše zoufání nad stavem světa proměňovalo ve všeočišťující hněv, a Vy jste mohl dál žít a pracovat. Protože naše lidství jako absolutní Bohem nám daná hodnota potřebuje, má-li se obnovit ve své podstatě, prostor, který ničemu neslouží a je zde tak říkajíc sám o sobě. A já si v této souvislosti dovolím poznámku, že i já takové místo potřebuji a mám. Je jím pro mne chrám a to Vás asi překvapí, když se v něm nekoná mše a on mi nabízí své ticho jako prostor pro obnovu mé lidské Bohem mi dané podstaty. Zatímco mše nám dopřává jistotu daru života věčného, o nějž jsme se ale nezasloužili.

V současné době, kdy je kontakt mezi Vámi a paní baronkou již tak dlouho přerušen, se tato, vysloveně říkám, domněnka Vašeho pouhého

zástupnictví pro Vás stala mukou. Obáváte se zároveň, že ona nešťastná událost ve Vašem vztahu paní baronku pohnula k tomu, tiše a bez vysvětlování se Vám vzdálit, protože i pro ni samotnou nebylo snesitelné Vás tímto způsobem klamat. To je ovšem, dovoluji si dodat, i důkazem pro to, že Vy sám jste jí lhostejný nebyl. Jestliže si ona byla již dřív vědoma smíšení dvou osob v jejím vztahu k Vám, pak její dvojí pokus uzavřít sňatek lze vidět jako snahu ze vztahu k Vám uniknout manželstvím, což Vás ovšem sotva může zbavit pocitu ponížení.

V této zoufalé situaci se teď obracíte na mne s otázkou a prosbou o vysvětlení, kdo vlastně tento bratr paní baronky, Johannes Nádherný, byl a jaký byl vztah mezi oběma sourozenci. Tím chcete najít odpověď na otázku, zda jste jej ve vztahu paní baronky k Vám skutečně jen nahrazoval a že pro ni nešlo o Vás, ale o to, vyvolat milovaného zemřelého znovu v jiném člověku a vrátit jej tím do života.

Doufám, že jsem Vás touto obšírnou rekapitulací Vašeho dopisu příliš neunavil. Ale zdálo se mi důležité, abych si i já vyjasnil, jaký je důvod a podstata Vašeho zoufalství. Svým způsobem

jste s touto mou obšírností počítal, když jste mne ve svém dopise prosil o zcela otevřenou a vyčerpávající odpověď, ať už bude jakkoliv dlouhá.

Jak píšete ve svém dopise, věděl jste o úzkém vztahu obou sourozenců, kteří byli spojeni vášnivou láskou k umění a literatuře, ke kráse, jak to nazývá paní baronka, a jak hluboce do jejího života zasáhla jeho tragická neočekávaná smrt. Pokud to mohu posoudit, dodnes se s ní zcela nevyrovnala. A právě ve chvíli ztráty člověka, který jí byl od dětství nejbližší, jste vstoupil do pustiny jejího života tři měsíce po jeho smrti Vy.

Bylo tomu tak, že při Vašem prvním setkání ve Vídni v kavárně Imperial se ona při Vašem určitém gestu bez nějakého zřejmého důvodu náhle usedavě rozplakala a pak Vám s omluvou vysvětlila, že pohyb Vaší ruky jí připomněl jejího mrtvého bratra. To Vás už tehdy, jak píšete, přivedlo na myšlenku využít v boji o její lásku v následujících měsících, kdy ve Vašem vztahu ještě nebylo nic jistého, Vaší podobnosti s ním.

Tento Váš boj o ni vyvrcholil v roce 1915, kdy paní baronka chtěla uzavřít jejímu stavu odpovídající sňatek s italským hrabětem Guicciardinim. Tomu nakonec zabránil jen vstup Itálie do

války s Německem a Rakouskem, jako kdyby samy válečné mocnosti tomuto manželství nepřály. A právě tehdy při přípravách svatebních obřadů v Římě vyvrcholilo Vaše zoufalství, že svou nevěstu před Bohem navždy ztratíte.

Paní baronka tehdy počítala s vystěhováním do Itálie a Vy jste se nejprve pokusil Váš vztah s ní zajistit tím, že Vaše lyrické já mu propůjčilo auru návratu mrtvého bratra. „To mrtvý bratr posílá mne k Tobě,“ vyjádřil jste to tehdy v jedné své básni, kterou v dopise citujete. Nakonec jste se ale do této role vžil tak, že jste se z Johannesova vyslance cítil být jeho inkarnací. „A Johannes se ve mně poznává a raduje se,“ píšete v jednom ze svých dopisů z této doby. A jásáte, že i Vy sám jste se stal Johannesem a on ve Vás vstal z mrtvých.

Doufám, že tato místa, která uvádíte ve Vašem dopise, správně reprodukuje.

I paní baronka sama se mimochodem v jednom z našich rozhovorů zmínila o tom, že jí Johanne-se připomínáte, blíže se o tom ale nerozhovořila.

Pokud tomu rozumím, zůstal tak Johannes první tři roky Vašeho vztahu stát mezi Vámi a paní baronkou. A Vy jste to trpěl, protože to Váš vztah upevňovalo. Ve Vaší představě jste Johannese

v jejím životě sice nahradil, nebyl jste ale jen jeho náhražkou. A s touto Vás ponižující představou jste byl teď konfrontován.

Jaký člověk vlastně Johannes byl, co znamenal pro svou sestru a jaký byl vztah mezi oběma sourozenci, tyto otázky kladete teď mně a prosíte mne o vysvětlení. A chcete o Johannesovi vědět zcela všechno. Ale je vůbec možné o druhém člověku všechno vědět, proniknout do těch nejhlubších prostorů jeho duše? Máme na to vůbec právo? S tímto vědomím omezení a nemožnosti beze zbytku vysvětlit a pochopit podstatu druhého člověka se pokusím toho dobrat. A to i několika drobnými příběhy, které jsem s ním zažil a které možná vedle jeho dopisu, který ve své odpovědi v opise přikládám, pomohou jeho osobnost z jiného úhlu pohledu i víc osvětlit.

Nemohu se ovšem obrátit k tématu, s nímž u mne hledáte pomoc, aniž bych se Vám nepřiznal k tomu, jak hluboce mne Váš dopis rozrušil. Můj vztah k rodině Nádherných má totiž dimenzi, s níž jsem se dosud nikomu nesvěřil a o níž snad jen paní baronka něco tuší. Svým dopisem jste mi ale projevil tolik důvěry, že i já se cítím být

Vám povinován stejnou otevřeností a upřímností. Ale mám i potřebu se Vám z tohoto tajemství svého života vyznat. Bez jeho znalosti byste mohl také jen stěží porozumět všemu, co mne s rodinou Nádherných spojuje a je důležité i pro to, co souvisí s Johannesovým životem a Vaší prosbou o vysvětlení, kdo on vlastně byl. Ale předtím musím ještě věnovat několik řádků mně samému a podmínkám mé vlastní existence.

Svou funkcí jsem osoba úřední a důstojnost mého biskupského úřadu mne zavazuje jednat a chovat se tak, jak to očekávají a žádají věřící a lidé, jimiž jsem obklopen. Mají své představy o mém stavu a patří k mým povinnostem duchovního tato očekávání nezklamat.

Nejsem tak člověkem svobodným, ale pouhým představitelem toho, co je od člověka mého úřadu očekáváno. Mám jen málo možností, kdy mohu být zcela sám sebou, a ne jen se chovat a jednat tak, abych byl příkladem věřícím. Neboť každé mé pomýlení, nebo lépe řečeno, co by v jejich očích pomýlením bylo, by v nich mohlo vzbudit pochybnosti o církvi samotné, jak se to v jejich dějinách nejednou stalo. A otrást tak jejich důvěrou v poselství dané jí z Boží vůle. I dvě

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Překotná srdce.
Pokud se Vám ukáзка líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.